

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรเสริมฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินการใช้หลักสูตรเสริมฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และ ข้อเสนอแนะ ที่มีต่อการใช้หลักสูตรเสริมฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรเสริมฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 285 คน ประชากรกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 5 คน บุคลากรครู จำนวน 19 คน นักเรียน จำนวน 79 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 79 คน บุคลากรฝ่ายสนับสนุนโรงเรียน จำนวน 10 คน และวิทยากรท้องถิ่น จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 193 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามจำนวน 3 ฉบับ แบบสัมภาษณ์จำนวน 2 ฉบับ และแบบประเมินการตรวจใบงาน จำนวน 1 ฉบับ

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และให้สัมภาษณ์

1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย บุคลากรครู มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 9 คน ดำรงตำแหน่ง ครู คศ.1 มากที่สุด จำนวน 8 คน และเป็นเพศหญิง มากที่สุด จำนวน 6 คน นักเรียน เป็นเพศชายมากที่สุด จำนวน 40 คน ศึกษาต่อระดับชั้น ม. 1 ทุกคน อาศัย

อยู่นอกเขตเทศบาลมากที่สุด จำนวน 47 คน นักเรียนมีผลการเรียนเฉลี่ยในช่วงชั้นที่ 2 อยู่ระหว่าง 3.01 - 3.50 มากที่สุด จำนวน 32 คน และพักอาศัยอยู่กับบิดา มารดามากที่สุด จำนวน 71 คน ผู้ปกครองนักเรียน มีความสัมพันธ์กับนักเรียน โดยเกี่ยวข้องเป็นบิดา มารดา มากที่สุด จำนวน 67 คน เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 48 คน มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปีมากที่สุด จำนวน 45 คน มีอาชีพรับจ้างมากที่สุด จำนวน 30 คน มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 67 คน

1.2 ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 9 คน มีอายุมากกว่า 41 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 5 คน สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 6 คน วิทยากรท้องถิ่น เป็นเพศชายมากที่สุด จำนวน 7 คน มีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี มากที่สุด จำนวน 4 คน สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 5 คน และผู้บริหาร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 4 คน มีอายุระหว่าง 51 - 55 ปี มากที่สุด จำนวน 3 คน ทุกคนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การทำงานด้านการบริหาร ระหว่าง 5 - 7 ปี มากที่สุด จำนวน 3 คน มีประสบการณ์การทำงานด้านการสอนอยู่ระหว่าง 18 - 20 ปี จำนวน 2 คน และมีประสบการณ์การทำงานด้านวิชาการสอน 25 ปี ขึ้นไป จำนวน 2 คน

2. ผลการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาและข้อเสนอแนะ ที่มีต่อการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

2.1 ด้านตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.1 ข้อมูลจากบุคลากรครู บุคลากรครูมีความคิดเห็นในเรื่องตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงระดับเหมาะสมมาก ในด้านความพร้อมของนักเรียน นักเรียนมีระดับวัยวุฒิเหมาะสมในการเรียนรู้ ความพร้อมของครู ครูตระหนักถึงความสำคัญในการใช้หลักสูตร ารม้ความรู้เรื่องประโยชน์ของเศรษฐกิจพอเพียง ครูเข้าใจความหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ความพร้อมของเนื้อหาสาระของหลักสูตร เนื้อหา มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านความพร้อมของสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ส่วนด้านสื่อการเรียนรู้ มีระดับเหมาะสมปานกลาง มีสื่อการเรียนรู้ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น มีการเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน แต่สื่อการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย

2.1.2 ข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้บริหารมีความคิดเห็นในเรื่องตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงระดับเหมาะสมมากในด้าน ความพร้อมของนักเรียน นักเรียนมีความพร้อมด้านวัยวุฒิ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความพร้อมของบุคลากรครู

ครูมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องความหมาย ความเป็นมา ประโยชน์ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เศรษฐกิจพอเพียง มีความสามารถในการวางแผนการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลิตและ เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม และมีความสามารถในการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ความพร้อมของเนื้อหาสาระของหลักสูตร มีความเหมาะสมที่จะ นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของนักเรียน สอดคล้องกับวิถีชีวิตและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความพร้อมของด้านสื่อการเรียนรู้ก่อนการใช้ หลักสูตร โรงเรียนมีสื่อการเรียนรู้ที่หาได้ง่ายในห้องเรียน เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาใน หลักสูตรและระดับสติปัญญาของผู้เรียน โรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัด การเรียนการสอน แต่สื่อการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย และไม่เพียงพอกับจำนวน นักเรียน ด้านสิ่งแวดลอมที่สนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีการจัดสภาพแวดล้อม ใน โรงเรียนให้ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของหลักสูตรและมีวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในการ ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน

2.1.3 ปัญหาด้านตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ ครู หรือ วิทยากรบางคนยังไม่เข้าใจหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ขาดสื่อการเรียนรู้ วารสาร ข่าวสารใหม่ๆ ที่ทันสมัย โรงเรียนขาดแคลนพื้นที่ให้นักเรียนประกอบกิจกรรมทางการเกษตร พื้นที่ทำการ เพาะปลูกในโรงเรียนมีน้อยฝึกปฏิบัติได้ไม่ทั่วถึง หลักสูตรมีความซับซ้อนและยุ่งยาก วัสดุ อุปกรณ์ในโรงเรียนบางส่วนชำรุด ขาดการซ่อมแซมบำรุงรักษา ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการฝึก ปฏิบัติ เนื่องจากนักเรียนมีจำนวนมาก ขบประมาณในการจัดทำโครงการต่าง ๆ น้อย ผู้ปกครอง บางส่วนไม่มีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนบางคนยังขาดความพร้อมในการรับรู้ข้อมูล และโรงเรียนยังไม่มีเขียนหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.4 ข้อเสนอนะด้านตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ ครู จะต้องศึกษาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจเพื่อจะได้นำมาถ่ายทอดให้ผู้เรียน ได้อย่างถูกต้อง ควรมีการฝึกอบรมครู ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนและการเผยแพร่ข่าวสาร เรื่องเศรษฐกิจ พอเพียง ควรมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และวิทยากรท้องถิ่น

2.2 คณะกรรมการในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจ

2.2.1 ข้อมูลจากบุคลากรครู บุคลากรครูมีความคิดเห็น ระดับเหมาะสมมากใน ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในชั้น เรียน ด้านการวัดผลประเมินผล ครูมีการกำหนดระดับสัดส่วนคะแนนในการประเมินผลก่อนเรียน ส่วนด้านการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร มีระดับเหมาะสมปานกลาง โรงเรียนมีการมอบหมาย

ผู้ทำหน้าที่นิเทศไว้อย่างชัดเจน แต่โรงเรียนไม่มีการให้ข้อมูลย้อนกลับจากผลการนิเทศ และขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอในการนิเทศ

2.2.2 ข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้บริหารมีความคิดเห็นระดับเหมาะสมมาก ในด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกัน นักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนรู้ตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการวัดผลและประเมินผล มีการกำหนดระดับสัดส่วนคะแนนในการประเมินผลการเรียน มีการประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้ และมีการประเมินผลโดยการประเมินตามสภาพจริง ด้านการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร โรงเรียนมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบทำหน้าที่ในการนิเทศภายในไว้อย่างชัดเจน แต่โรงเรียนไม่มีการวางแผนการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร และขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอในการนิเทศ

2.2.3 ปัญหาด้านกระบวนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ นักเรียนบางคนไม่สนใจที่จะเรียนรู้ ครูผู้สอนบางคนไม่ได้ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียน ครูไม่ค่อยได้วัดผลประเมินผลและติดตามผลการใช้หลักสูตรในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เวลาที่ใช้ในการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงค่อนข้างสั้นเกินไป การทำกิจกรรมบางกิจกรรมของนักเรียนในวันเสาร์และอาทิตย์ นักเรียนที่ฐานะอยู่ไกลไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ นักเรียนยังขาดประสบการณ์ในการเพาะปลูกพืชผักให้ได้ผลดี ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนบางส่วนขาดความสามัคคี และไม่ช่วยเพื่อนทำงานกลุ่ม ครูบางคนไม่ค่อยเอาใจใส่นักเรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของครอบครัว ไม่มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมด้านการเกษตร ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากสถานที่จริง ขาดการประสานงานกับวิทยากรท้องถิ่นด้านความต่อเนื่องของการใช้หลักสูตร นักเรียนบางส่วนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในบางกิจกรรม การติดตามผลหลังการใช้หลักสูตรยังไม่เป็นระบบ ผู้บริหารไม่มีเวลาเข้าไปติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2.2.4 ข้อเสนอแนะด้านกระบวนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ ครูควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้โดยเริ่มจากสิ่งที่ยาและใกล้ตัว จารณาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับทุก ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกระดับชั้น ครูควรติดตามดูแลพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน ครูควรสอนให้นักเรียนรู้จักการประหยัดอดออม ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนและครอบครัว ครูควรเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ควรเชิญวิทยากรจากท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียนโดยตรง และให้นักเรียนได้มีโอกาสไปได้ศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้จริงในชุมชนมากขึ้น

ครูควรฝึกให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้รอบ ๆ ตัวนักเรียน ควรจัดทำโครงการธนาคารโรงเรียนให้นักเรียนได้ฝึกออมเงิน ครูควรสอนให้นักเรียนได้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ในครอบครัวและชุมชน ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ครูควรใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เข้าใจง่าย และเป็นรูปธรรม ควรเพิ่มระยะเวลาในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้มากขึ้นตลอดปีการศึกษา ควรประเมินผลการเรียนของเด็กที่การลงมือปฏิบัติ โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 ด้านผลผลิตจากการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.1 ข้อมูลจากบุคลากรครู บุคลากรครูมีความคิดเห็นระดับเหมาะสมมากในเรื่อง นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และนักเรียนสามารถอธิบายวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ และมีความคิดเห็นระดับเหมาะสมปานกลางในเรื่อง นักเรียนสามารถอธิบายวิธีการรวมกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ ได้ นักเรียนเข้าใจวิธีการดำเนินงานขององค์กรในชุมชนตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนสามารถอธิบายประโยชน์ของการรวมกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ ได้

2.3.2 ข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามี ความเหมาะสมในเรื่อง นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นผู้มีความรู้และมีคุณธรรม ความประหยัดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่น และมีความคิดเห็นเหมาะสมน้อยในเรื่อง นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่ประหยัด

2.3.3 ข้อมูลจากแบบรายงานพฤติกรรมตนเองของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในกลุ่มปฏิบัติเป็นบางครั้งมากที่สุด ในด้านการวางแผนการใช้จ่าย นักเรียนรู้จักออมเงิน ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นักเรียนช่วยกันปิดน้ำปิดไฟหลังจากใช้งานเสร็จ และมีพฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในกลุ่มไม่เคยปฏิบัติเลยมากที่สุด ในด้านการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ในครอบครัว

2.3.4 ข้อมูลจากแบบประเมินการตรวจใบงาน ตามหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีผลการประเมินใบงานอยู่ในระดับดี ร้อยละ 51.39 โดยมีผลการประเมินสูงสุดในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “ผลิตผักปลอดสารพิษ ชีวิตจะปลอดภัย” และต่ำสุดในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “ใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างพอเพียง”

2.3.5 ปัญหาด้านผลผลิตจากการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ นักเรียนขาดการนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ในครอบครัวและชุมชนอย่างทั่วถึง นักเรียนบางส่วนไม่เข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนไม่รู้จักรับประทานผักผลไม้ ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย นักเรียนไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่เป็นผลจากการเรียนรู้ออกมาได้อย่างชัดเจน นอกเหนือจากพฤติกรรมที่เด็กปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน แสดงว่ากิจกรรมที่โรงเรียนจัดไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กได้ นักเรียนบางส่วนขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอในการนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ปริมาณขยะในโรงเรียนมีมาก นักเรียนไม่ค่อยช่วยกันเก็บ นักเรียนไม่ช่วยกันดูแลบ่อเลี้ยงปลาทำให้ปลาตาย นักเรียนไม่มีความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ

2.3.6 ข้อเสนอแนะด้านผลผลิตจากการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ ควรได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนทุกคน ทุกระดับชั้น

2.4 ด้านความพึงพอใจในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง

2.4.1 ข้อมูลจากบุคลากรครู ครูมีความพึงพอใจในบางเรื่อง นักเรียนมีส่วนร่วมในการช่วยกันเก็บขยะ เข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ช่วยกันปลูกต้นไม้ แต่ไม่พึงพอใจในเรื่องนักเรียนนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนต่างโรงเรียน ชุมชน และนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ

2.4.2 ข้อมูลจากผู้ปกครองนักเรียน ผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากในเรื่องนักเรียนมีส่วนร่วมในการช่วยกันปิดน้ำปิดไฟหลังจากใช้งานเสร็จ ออมเงินอย่างสม่ำเสมอ และช่วยครอบครัวด้านการประหยัดค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าใช้จ่ายในเรื่อง นักเรียนนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนต่างโรงเรียน ชุมชน และนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ

2.4.3 ข้อมูลจากนักเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ในเรื่องนักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต มีส่วนร่วมในการช่วยกันเก็บขยะ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ยังไม่พึงพอใจในเรื่อง นักเรียนนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนต่างโรงเรียน ชุมชน และนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ

2.4.4 ข้อมูลจากบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอนมีความพึงพอใจมากในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยกันปิดน้ำปิดไฟหลังจากใช้งานเสร็จ แต่ไม่พึงพอใจ ในเรื่องนักเรียนนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนต่างโรงเรียน

2.4.5 ข้อมูลจากวิทยากรท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น มีความพึงพอใจมากในเรื่อง นักเรียนมีส่วนช่วยครอบครัวด้านการประหยัดค่าน้ำประปา มีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยกันเก็บขยะ และช่วยกันปิดน้ำปิดไฟหลังจากใช้งานเสร็จ แต่ไม่พึงพอใจในเรื่อง นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้จ่ายของครอบครัว

2.4.6 ข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้บริหารมีความพึงพอใจมากในเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจ ของนักเรียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พฤติกรรมของนักเรียนด้านการวางแผนการใช้จ่าย นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ช่วยกันลดปริมาณขยะ การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ในครอบครัว และนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ นักเรียนมีความมุ่งมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ไม่พึงพอใจในเรื่อง การมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้จ่ายของครอบครัว การเข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง การเพาะปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือน การนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนต่างโรงเรียน ชุมชน และนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ

อภิปรายผล

จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารและบุคลากรครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนก่อนการใช้หลักสูตร พบว่ามีความสอดคล้องกัน ในด้านความพร้อมของนักเรียนก่อนการใช้หลักสูตร นักเรียนมีระดับวัยวุฒิ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเหมาะสมในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ด้านความพร้อมของครู มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่อง ครูมีความรู้เรื่องประโยชน์ของเศรษฐกิจพอเพียง เข้าใจความหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่อง ความพร้อมในกระบวนการวัดผลและประเมินผล โดยบุคลากรครูเห็นว่า ครูมีความรู้ความสามารถในการวัดผล และประเมินผล ครูมีความรู้ความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผู้บริหารบางคน ซึ่งเห็นว่า ครูมีความรู้ความสามารถในการวัดผลประเมินผลเนื่องจากครูทุกคนได้ผ่านการศึกษาในวิชาการวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรวิชาชีพครูมาแล้วทุกคน แต่ผู้บริหารบางคนเห็นว่า ในการวัดผลนั้นมีเครื่องมือและวิธีการในการวัดผลที่หลากหลาย และผู้บริหารบางคนเห็นว่า ครูยังไม่สามารถออกแบบเครื่องมือการวัดผลการเรียนรู้ให้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด ครูส่วนใหญ่มักนิยมวัดผล โดยการใช้ข้อสอบที่ซ้ำซาก ไม่ได้วัดผลจากการประเมินตามสภาพจริงที่

ตัวเด็กนักเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนยังไม่มีความพร้อมในด้านตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตร ซึ่งอาจทำให้การนำหลักสูตรไปใช้มีข้อจำกัดเนื่องจาก สมคิด พรหมจ้อย (2546 : 26) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฉบับร่าง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของหลักสูตรในการนำไปใช้ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่หลักสูตรนั้นจะประสบความสำเร็จ ซึ่งถ้ามีองค์ประกอบที่ดี ก็ย่อมมีโอกาสสำเร็จสูงเสมือนว่าหลักสูตรนั้นได้บรรลุผลสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง ซึ่งการที่ผู้บริหารแต่ละคนมีความคิดเห็นแตกต่างกันเนื่องจาก ผู้บริหารบางคนเป็นผู้บริหารที่ไม่ได้สังกัดโรงเรียน ไม่ได้เข้ามาติดตามการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด

นอกจากนี้บุคลากรครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้าน เนื้อหาสาระของหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง เนื้อหาสาระของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน มีเนื้อหาสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเนื้อหาสาระของหลักสูตรมีความง่ายเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ด้านสื่อการเรียนรู้อีกหนึ่งข้อควรใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรครูมีความคิดเห็นในระดับปานกลางในเรื่อง ความหลากหลายของสื่อการเรียนรู้อะไร และปริมาณของสื่อการเรียนรู้นั้นไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ผู้บริหารมีความเห็นว่า โรงเรียนมีการเปิดสอนหลายระดับช่วงชั้น มีสื่อการเรียนรู้อื่นๆให้เด็กใช้ได้เหมาะสมกับระดับสติปัญญาของผู้เรียน แต่โรงเรียนขาดแคลนสื่อด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบอินเทอร์เน็ต สื่อบางประเภทไม่มีจำหน่ายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและมีราคาแพง ซึ่งเป็นปัญหาโดยทั่วไปของโรงเรียนส่วนใหญ่ ทั้งนี้สอดคล้องกับ สม. สุมิ่งเกษตร (2533) ที่ทำการวิจัยเรื่องการนำหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง พุทธศ.ศ. 2533 ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มีปัญหาคือ ครูใช้สื่อการสอนเป็นประจำแต่สื่อการสอนมีไม่เพียงพอ ขาดความรู้และทักษะในการผลิตสื่อ ด้านความพร้อมของสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีความเหมาะสมมาก ทั้งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และรอบ ๆ บริเวณโรงเรียน เนื่องจากในโรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในหลักสูตร ได้แก่ การจัดตั้งโครงการธนาคาร โรงเรียนธนาคารขยะ บ่อเลี้ยงปลา แปลงเกษตร และสวนสมุนไพร ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรรอบ ๆ โรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ได้แก่ สถานวัฒนธรรม อนุสาวรีย์พญาสิงหนาท ศูนย์ศิลปาชีพ วัด อุทยานแห่งชาติ สวนสาธารณะ หนองจองคำ สวนพฤกษศาสตร์ ฯลฯ

2. ด้านกระบวนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรครูและผู้บริหารมีความเห็นสอดคล้องกันในด้าน กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในชั้นเรียน และมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่อง ความสนใจของนักเรียน

ในการเรียนรู้ ครูให้ความเห็นว่า นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ตามหลักสูตรมากแต่ผู้บริหารเห็นว่านักเรียนบางส่วนไม่ตั้งใจเรียน ไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ ในหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารไม่ได้เข้าไปติดตามการนิเทศการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมออาจทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริง และมีครูบางคนสอนไม่ตรงตามแผนการจัดการเรียนรู้อาการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ซึ่งต้องงดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ต้องมีการปรับแผนการจัดการเรียนรู้อีก การเรียนรู้อาจเป็นกระบวนการวัดผลประเมินผลมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่อง การประเมินผลระดับสัดส่วนคะแนนในการประเมินผลการเรียนที่ชัดเจน และมีการประเมินผลโดยใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาติ กุลชิงชัย (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า การวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสมมาก มีการกำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการประเมินตามสภาพจริง และสามารถเลือกใช้วิธีการวัดผลได้อย่างเหมาะสมหลากหลาย โดยการประเมินจากการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ประเมินความรู้ ทักษะต่าง ๆ ความประพฤติ การร่วมกิจกรรม การทำโครงการ และประเมินผลงานของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดให้มีการเก็บคะแนนระหว่างเรียนอย่างเหมาะสม ส่วนในด้านการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นว่า ยังขาดการวางแผนการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ไม่ได้จัดแผนการนิเทศที่แน่นอน ผู้ทำหน้าที่จึงไม่ได้มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ กรรณิการ์ คำราพิช (2548) ที่ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 โรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอและโรงเรียนเครือข่ายในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคของผู้บริหารและผู้สอน คือการติดตามผลการดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในการติดตามการใช้หลักสูตร และควรปรับเปลี่ยนวิธีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรตามสภาพการณ์และเข้าไปในมาตฐานเดียวกัน

3. ด้านผลผลิตในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรครูมีความคิดเห็นต่อผลผลิตจากการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในเรื่อง นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักเรียนสามารถนำความรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และนักเรียนบอกวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามหลักแนวคิด

เศรษฐกิจพอเพียงได้ แต่นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถอธิบายวิธีการรวมกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ ได้ นักเรียนไม่เข้าใจวิธีการดำเนินงานขององค์กรในชุมชนและประโยชน์ของการรวมกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ ตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างจากผู้บริหารที่เห็นว่า ผลผลิตจากการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสมมากในเรื่อง ความรู้ความเข้าใจตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนรู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน เป็นผู้มีความรู้และมีคุณธรรม ความประหยัด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายที่สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น (2550 : 162) กำหนดไว้ว่า เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การทำให้เด็กรู้จักพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมและเป็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม ความเป็นไทย ปลูกฝังอบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความ สมารถ เช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549 : ๖) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ทั้งในมิติของจริยธรรมและมิติของความรู้ มุ่งสู่สังคมที่มีความสุข ยั่งยืนขึ้น โดยนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2545) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในนักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ซึ่งพบว่า หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว นักเรียนมีการใช้จ่ายในการทำงาน โครงการอาชีพอย่างประหยัด มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และสมาชิกในครอบครัวทุกคนให้ความร่วมมือสนับสนุน แต่มีนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนบางส่วน ยังไม่สามารถนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่ประหยัด และเมื่อวิเคราะห์จากแบบรายงานพฤติกรรมตนเองของนักเรียนพบว่า พฤติกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ ปฏิบัติอยู่ในกลุ่มปฏิบัติเป็นบางครั้งมากที่สุด คือด้านการวางแผนการใช้จ่าย และความรู้รักสิ่งแวดล้อม แต่พฤติกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยปฏิบัติเลยคือการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากข้อมูลด้านผลผลิตดังกล่าว บุคลากรครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เนื่องจากระดับความคาดหวังของผลสำเร็จในหลักสูตรของแต่ละบุคคล อาจมีความแตกต่างกัน ซึ่งในการวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียนจากการประเมินการตรวจใบงานตามหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่มีคะแนนการประเมินใบงานอยู่ในระดับดี

4. ความพึงพอใจในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า บุคลากรครู และผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจมาก ซึ่งแตกต่างจากนักเรียนที่มีความพึงพอใจปานกลาง เนื่องจาก นักเรียนส่วนใหญ่ไม่นำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้กับนักเรียน

ในระดับชั้นอื่น ๆ นักเรียนต่างโรงเรียน และชุมชน การที่บุคลากรครู ผู้ปกครอง และนักเรียน มีความพึงพอใจในการใช้หลักสูตรแตกต่างกันเนื่องจาก ความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ที่บุคคลแต่ละกลุ่มตั้งไว้อาจไม่เท่ากัน ส่วนบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน วิทยากรท้องถิ่น และผู้บริหาร มีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรในเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พฤติกรรมด้านการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ช่วยกันรักษา สิ่งแวดล้อม และช่วยกันปิดน้ำปิดไฟ การวางแผนการใช้จ่ายของตนเอง การออม ในด้านความ มีคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียร ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ใฝ่ดี มีศรัทธาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษารัฐบาล (2550 : 165) ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ของช่วง ชั้นที่ 2 คือ การฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน สามารถวิเคราะห์วางแผน และจัดทำบันทึกรายรับรายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมในการ สร้างความพอเพียงระดับ โรงเรียนและชุมชน ใกล้เคียง โดยเร็วจาก การสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ มาเป็น อนุสรณ์ในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ส่วนใบเรื่อง ที่บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน วิทยากรท้องถิ่น และผู้บริหาร ยังไม่พึงพอใจ คือ เรื่องพฤติกรรม การคัดแยกขยะของนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ ควรเข้าร่วมกิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีนักเรียนเพียงบางส่วนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่ครบทุกคน การส่งเสริมให้ นักเรียนเพาะปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน ไม่มีพื้นที่ให้นักเรียน ได้ทำการเพาะปลูก การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ ให้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ และชุมชน เนื่องจากไม่มี การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียน ได้เข้าไปร่วมเผยแพร่ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับ นักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ และชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 โรงเรียนควรมีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ
- 1.2 ควรขยายระยะเวลาการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ตลอดทั้งปีการศึกษา
- 1.3 ควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การผลิตสื่อ การเลือกสื่อ การเรียนรู้ที่มีในท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน
- 1.4 ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้บุคลากรครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองนักเรียน บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอนและวิชาการ ท้องถิ่น ให้เข้าใจก่อนการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.5 ควรพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทของท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 1.6 ควรเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตรให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรให้มีความต่อเนื่องครบทุกระยะ ได้แก่ ก่อนการใช้หลักสูตร ระหว่างใช้ และหลังการใช้หลักสูตร ให้ครบทุกระดับชั้น
- 2.2 ควรมีการทำวิจัยติดตามพฤติกรรมของนักเรียน ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร
- 2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของครู ในด้านการจัดการเรียนการสอน
- 2.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน กับ โรงเรียนอื่น ๆ
- 2.5 การเพิ่มเติมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต การประเมินตามสภาพจริง
- 2.6 ควรหาแนวทางการพัฒนารูปแบบ การนำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในสถานศึกษา